
Alina Kuusisto

KASVATUS, TIEDE JA POLITISOITUMINEN

Akateemisuuden ja ammatillisuuden välinen jännite Joensuun korkeakoulusta 1970-luvulla käydyssä keskustelussa

Abstrakti

Opettajankoulutus, kasvatustiede ja varhaiskasvatus olivat vuonna 1969 toimintansa aloittaneen Joensuun korkeakoulun keskeisiä koulutusaloja. Artikkelissa tarkastellaan sitä, miten akateemisuuden ja ammatillisuuden välinen jännite nivoutui vaatimattomista lähtökohdista käynnistyneen korkeakoulun akatemisoitumisprosessiin ja korkeakoulun politisoitumisesta 1970-luvulla käytyyn keskusteluun.

Johdanto

Vuonna 1969 toimintansa aloittanut Joensuun korkeakoulu oli valti-
ojohtoisen, yhteiskuntaa aluepolitiikan kautta kehittäneen yhteiskun-
ta- ja korkeakoulupolitiikan tuotos. Toki myös alueen omalla aktii-
visuudella oli ollut ratkaiseva merkitys korkeakoulun perustamiselle.
Joensuun korkeakoulun kohdalla yhteiskuntapoliittiset, ympäröivän
maakunnan ja kaupungin taholta nousseet sekä tiedeyhteisön omat
odotukset ja käsitykset korkeakoulun luonteesta, tehtävästä ja vaiku-
tuksesta olivat monin tavoin ristiriitaisia. Tässä 1970-luvun moderni-
soituvassa ja puoluepolitisoituneessa ilmapiirissä käynnistyi julkinen
keskustelu Joensuun korkeakoulun politisoitumisesta ja punaisesta
maineesta.¹

¹ Kuusisto 2014; Nevala 2012; Makkonen 2004.

Keskeisimpiä perusteita Joensuun korkeakoulun perustamiselle oli ollut maakunnan opettajapula. Vaikka korkeakoulun tavoitteena oli kasvaa laaja-alaiseksi tiedekorkeakouluksi, oli opettajankoulutuksen merkitys suuri kautta linjan. Opettajankoulutus ja sen yhteiskunnallinen merkitys ikään kuin legitimoivat korkeakoulun olemassaolon ja takasivat sen aseman valtiovallan suosiossa. Kasvatustiede ja sen lähitieteet olivat keskeisessä asemassa sekä aluillaan olleen tutkimuksen että opetuksen näkökulmasta. Opettajankoulutus, kasvatustiede, psykologia ja vuonna 1973 käynnistynyt uudenmuotoinen lastentarhanopettajakoulutus (ULO) sekä koulu, oppiminen ja lapsen asema nousivat myös Joensuun korkeakoulun politisoitumisesta käydyin keskustelun valokeilaan. Keskustelussa määriteltiin korkeakoulun ja ympäristön välistä suhdetta sekä kasvatuksen ja kasvatustieteen yhteiskunnallista asemaa. Sen moottorina toimi Pohjois-Karjalan suurin maakuntalehti, kokoomuslainen *Karjalainen*, joka tietoisesti nosti esiin uutisissaan, pääkirjoituksissaan ja pakinoissaan korkeakoulun politisoitumiseksi tulkitsemiaan ilmiöitä. Kuten korkeakoulun 1970-lukua koskeva muistitieto osoittaa, punainen maine on elänyt näihin päiviin saakka².

Punainen maine ja politisoitumisesta käyty keskustelu on monitahoinen ilmiö, joka ei heijasta pelkästään korkeakouluun rekrytointuneen henkilöstön sitoutuneisuutta ja poliittisia virkanimityksiä, opiskelijapolitiikkaa tai korkeakoulun ja ympäristön välisiä puoluepoliittisia eroja, vaan laajemmin kulttuurisia, sosiaalisia ja ideologisia vastakkainasetteluita korkeakoulun sisällä ja ennen kaikkea suhteessa ympäristöön. Politisoituminen itsessään on käsitteenä tulkinnanvarainen, mutta tässä artikkelissa se määrittyy tutkimusajankohdan viitekehyksen kautta. 1970-luvulla politiikka ja politisoituminen kaventuivat merkitsemään poliittisten puolueiden kautta vaikuttamista, poliittisen kannan määrittymistä puolueen mukaan sekä puoluepolitiikan vaikutusta yhteiskunnan eri lohkoilla.

Akateemisuuden ja ammatillisuuden jännite oli keskeinen Joensuun korkeakoulun politisoitumiskeskustelua määritellyt diskurssi, joka luonnehti koko 1970-luvun korkeakoulusektoria. Diskurssilla

² Makkonen 2004, 100–121.

tarkoitetaan tässä yhteydessä foucaultilaisittain tiettyä ajassa ja kielenkäytössä kiteytynyttä tulkintaa todellisuudesta³. Diskurssit ovat nousseet 1970-luvun Pohjois-Karjalassa ilmestyneiden sanomalehtien *Karjalaisen*, *Karjalan Maan* ja *Pohjois-Karjalan* kirjoittelusta sekä korkeakoulun henkilökunnan ja opiskelijoiden muistitietohaastatteluilta.⁴ Joensuun korkeakoulun kohdalla akateemisuuden ja ammattilaisuuden diskurssien välinen jännite heijastaa korkeakoulun perustana olleen kansakoulunopettajaseminaarin perinnettä, korkeakoulun laajenemiseen liittyvää akateemisuuden tavoittelua ja akateemista kiipuilua, opettajankoulutuksessa edelleen ajankohtaista teorian ja käytännön välistä vastakkainasettelua sekä korkeakoulun ja ympäristön keskinäistä ristivetoa.

Joensuun korkeakoulu yliopistopolitiikan murroksessa

Yliopistokentällä 1960- ja 1970-luvut olivat monin tavoin hektistä aikaa. Yliopistoverkosto laajeni kohti itää ja pohjoista, opiskelijoiden, yliopistojen henkilökunnan ja suoritettujen tutkintojen määrä nousi voimakkaasti ja yliopistojen suhde valtioon tiivistyi ja sai uusia muotoja. Koulutussektorin merkitys valtiojohtoisessa kansalliseen eheyttämiseen ja hyvinvointi-Suomen rakentamiseen tähänneessä yhteiskuntapolitiikassa oli keskeinen. Vuosille 1966–1981 säädetyin korkeakoulujen kehittämislain myötä valtion korkeakouluihin kohdistuneet investoinnit kasvoivat roimasti. Vastineeksi korkeakouluilta odotettiin aktiivista panosta yhteiskunnan kehittämiseen ja taloudelliseen kasvuun. Koulutusoptimismin hengessä yliopistojen nähtiin tuottavan yhteiskunnalle

³ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 26 ja 53.

⁴ Tutkimusta varten on analysoitu kokoomuslaisen Karjalaisen, keskustalaisen Karjalan Maan ja sosiaalidemokraattisen Pohjois-Karjalan kaikki vuosikerrat 1969–1977. Haastatteluaineisto koostu itse vuosina 2007 ja 2014–2015 tekemistäni haastatteluista, joita on yhteensä 37 (haastateltavia 43) sekä Muistin mukaan – Joensuun yliopiston suullinen historia -hanketta varten vuonna 2001 tehdyistä haastatteluista (ks. Makkonen 2004). Aineisto koostuu yli 100 haastattelusta, joista olen tutkimuksessa hyödyntänyt 35 haastattelua (haastateltavia 36). Kaikkia haastateltavat esiintyvät artikkelissa nimettöminä. Haastateltavat on eritelty tunnuksilla, joissa H=henkilökuntaan kuuluva, JYM=Joensuun yliopiston muistitietohankkeen haastattelut, M=mies, N= nainen, R= ryhmähaastattelu.

sekä henkistä että taloudellista pääomaa kouluttamalla julkisen sektorin palvelukseen eri alojen akateemisia osaajia ja virkamiehiä. Aiemmin pitkälti muusta yhteiskunnasta irrallisena toteutetun hengenviljelyn merkitys nousi uudelle tasolle. Tätä osoitti esimerkiksi presidentti Kekkonen johdolla uudelleen perustetun Suomen Akatemian rooli valtiojohtoisen tiedepolitiikan keskiössä.⁵

Yliopistolaitoksen ja -koulutuksen rakenteissa, volyyymissa ja tehtävässä tapahtunut murros oli syvälinen siirtymä traditionaalisesta sivistysyliopistoajattelusta yliopistolaitoksen valtionjohtoisen kehittämisen ja tieteen yhteiskunnallisten merkitysten kauteen.⁶ Valtion tiedeneuvoston mietintö *Suomen tiedepolitiikan suuntaviivat 1970-luvulla* (1973) kuvaa ajan tiedepoliittista ilmapiiriä: ”Tieteellisen tutkimuksen tuloksia tarvitaan yhä enemmän päätöksenteon perustana kaikilla yhteiskunnan lohkoilla. Tutkimus ja siihen perustuva koulutus ovat merkittävimmät tuotantovoimien kehittämiseen vaikuttavista tekijöistä.”⁷ Kun yliopistoja ja tieteellistä tutkimusta ryhdyttiin kehittämään vallitsevan yhteiskuntapolitiikan mukaisesti, tulivat ne osaksi yhteiskuntapolitiikan suuntaviivoista käytyä kamppailua. Siten myös julkinen keskustelu yliopistoista ja niissä tehdyn tutkimuksen sisällöistä ja tavoitteista lisääntyi ja politisoitui.

Etenkin vanhat yliopistot ja niiden konservatiivinen professorikunta kapinoivat yliopistojen autonomian menetystä vastaan ja pelkäsivät politiikan liiallista ulottumista yliopistojen päätöksentekoon ja tutkimukseen.⁸ Tieteen, yhteiskunnan ja politiikan yhdistäminen ei kuitenkaan ollut uusi ilmiö, sillä jo alusta asti yliopistolaitoksen keskeisin tehtävä oli ollut virkamiesten kouluttaminen valtionhallinnon tarpeisiin. Kytkös yhteiskuntaan oli ollut voimakas myös päivänpolitiikkaan aktiivisesti osallistuneen professorikunnan kautta. Yliopistoinstituutio oli leimallisesti oikeistoporvarillinen, eivätkä puoluepoliittiset jännitteet kuuluneet sen luonteeseen etenkin toi-

⁵ Kettunen, Jalava, Simola & Varjo 2012, 28; Nevala 1999; Autio 1994, 31–33, 43; Immonen 1995, 79–84, 102–120; Tiitta 2004, 687–688; Pohls 2005, 21–24.

⁶ Kivinen, Rinne & Ketonen 1993; Rinne, Jauhiainen & Plamper 2015, 175; Hakala, Kaukonen, Nieminen & Ylijoki 2003, 32.

⁷ Suomen tiedepolitiikan suuntaviivat 1970-luvulla 1973, 7.

⁸ Kallioinen 1999, 17–51; Rinne, Jauhiainen, Plamper 2015, 183–186.

sen maailmansodan jälkeisinä vuosina. Tilanne alkoi 1960-luvun kuluessa kuitenkin vähitellen muuttua. Kun vasemmiston merkitys valtakunnan politiikassa kasvoi ja yliopistot imivät enenevässä määrin vaikutteita ympärillä muuttuvasta yhteiskunnasta, alkoi yliopistojen värikartta monipuolistua etenkin opiskelijaliikkeen vaikutuksesta. Vaikka tieteen merkitystä yhteiskunnan kehityksessä korostettiin yhä voimakkaammin, nähtiin tieteentekijän ja puoluepolitiikan suhde uudella tavalla ongelmallisena.⁹

Joensuun korkeakoulu oli vahvasti sitoutunut uuteen valtiojohtoiseen ja suunnitelmalliseen korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan¹⁰, eikä modernin ja vanhan tai opiskelijoiden ja henkilökunnan väliset vastakkainasettelut kärjistyneet Joensuussa yhtä voimakkaiksi kuin useimmissa muissa yliopistoissa.¹¹ Joensuun korkeakoulu toimi 1970-luvun koulunuudistuksen yhtenä kokeiluympäristönä. Esimerkiksi tutkinnonuudistusta suunniteltiin Joensuussa valtakunnallisen Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunnan (FYTT) puheenjohtajan (1969–1972) professori Yrjö-Paavo Häyrysen johdolla. Uutena, perinteistä vapaana korkeakouluna Joensuu edusti monille edelläkävijyyttä sekä tilaa kokeilla ja toimia vanhemmissa yliopistoissa vallalla olleista rajoitteista vapaana¹². Tällaisena uudisraivaajana¹³ Joensuun korkeakoulu myös instituutiona esiintyi eikä se kaihtanut ottaa pesäeroa vanhoihin konservatiivisiin yliopistoihin. Tämä näkyi niin rehtori Nurmen mies ja ääni -periaatetta yliopistojen hallinnonuudistukseen ehdottaneen avajaispuheessa¹⁴ kuin monissa

⁹ Jalava 2012, 120–122; Palonen 2003, 489; Michelsen 2002, 176, 200–204; Alapuro 1976, 343; Kallioinen 1999, 49.

¹⁰ Kohvakka 2013, 310.

¹¹ Esimerkiksi yliopistojen hallinnonuudistus tulehdutti professorikunnan ja opiskelijoiden välejä paikoin hyvinkin pahasti. Esim. Kolbe 1996, 452–453; Kallioinen 1999, 22.

¹² HM2; HN5; HM17; OM2R; HM17.

¹³ Nevala 2009.

¹⁴ Karjalainen 18.9.1969: ”Joensuun korkeakoulu valmis mies ja ääni -yhdistelmään. Pitkä työn tulosta ja alkua juhlittiin”; Karjalan Maa 18.9.1969 ”Joensuun korkeakoulu hyväksyy mies ja ääni-periaatteen. Akateeminen avajaisjuhla seminaarilla”; Pohjois-Karjala 18.9.1969: ”Vuosikymmenen odotukset täyttyneet. Joensuun korkeakoululla avajaiset.”

korkeakouluysteisön arkipäivän käytännössä ylioppilaskunnan juh-
lakulttuurista opiskelijan ja henkilökunnan välisen kanssakäymisen
epämuodollisuuteen.

Ympäröivän maakunnan ja pienen poliittisesti oikeistovoittoisen
Joensuun, jossa kulttuurinen ja taloudellinen valta-asema oli vanhoil-
la porvarisuvuilla ja kokoomuslaisen sanomalehti *Karjalaisen* taustalla
vaikuttaneilla tahoilla, odotukset sen sijaan olivat moninaiset ja
osin ristiriitaiset. Odotukset olivat toisaalta hyvin välineellisiä ja liit-
tyivät korkeakoulun mukanaan tuomiin konkreettisiin taloudellisiin
ja kulttuurisiin vaikutuksiin. Toisaalta odotukset peilasivat paikallisen
eliitin osin vanhentuneita käsityksiä ja mielikuvia yliopistosta. Esiku-
vana oli vanha ja perinteikäs Helsingin yliopisto, jonka hengessä uu-
den korkeakoulun odotettiin kehittyvän laatukorkeakouluksi, ”raken-
tavaksi laitokseksi karjalaisen kulttuurin kehittäjänä ja nuorisomme
kasvattajana.”¹⁵ Korkeakouluun eri tahoilta kohdistuneiden odotusten
voikin nähdä heijastaneen perinteistä humboldtilaista sivistysyliopis-
tokäsitystä, modernia palveluyliopistokäsitystä sekä kapeaa korkea-
koulun merkitystä maakunnan omien intressien kautta tarkastellutta
käsitystä.

Seminaarihengestä ideaaliin yliopistollisuuteen

Korkeakouluun kohdistunut akateemisuuden paine oli kova: korkea-
koulun odotettiin kehittyvän uskottavaksi akateemiseksi tiedekor-
keakouluksi.¹⁶ Yhtäältä akatemisoitumisen paine näyttäytyi suhteessa
vanhoihin opettajankoulutusta toteuttaneisiin instituutioihin eli semi-
naariin ja normaalilyseoon. Itä-Suomen seminaari toimi rinnan kor-
keakoulun kanssa lukuvuoden 1969–1970, jolloin korkeakoulussa an-
nettiin lähinnä kansakoulunopettajien täydennyskoulutusta. Tämän
jälkeen Itä-Suomen seminaari lakkautettiin ja sen tilat ja viranhaltijat
siirtyivät korkeakoulun palvelukseen. Maan koko seminaarilaitoksen
kohtalo sinetöityi vuosien 1973–1974 opettajankoulutusudistuk-
sessa, jossa peruskoulun luokanopettajakoulutus siirrettiin yliopis-

¹⁵ Karjalainen 23.2.1972: ”Punainen Anni!” (nimimerkki K.K.)

¹⁶ Kohvakka 2015, 75, 105.

tojen alaisiin opettajankoulutuslaitoksiin. Samalla aineenopettajien pedagogisesta koulutuksesta vastanneet normaalilyseot muuttuivat yliopistojen alaisiksi harjoittelukouluiksi. Uudistus siirsi luokanopettajakoulutuksen yliopistoihin ja teki kansakoulunopettajista kasvatustieteen kandidaatteja ja peruskoulun luokanopettajia. Aineenopettajakoulutus sen sijaan oli jo vanhastaan yliopistopohjaista, mutta normaalilyseoilla oli ollut vahvasti autonominen asema didaktisessa asiantuntijuudessa ja käytännön opettajantyöhön koulumisessa.

Joensuun korkeakoulun henkilökunta oli jakautunut entisen seminaarin ja normaalilyseon opettajiin, joista seminaarin lakkauttamisen jälkeen tuli korkeakoulun lehtoreita, sekä osastoihin ja myöhemmin tiedekuntiin rekrytoituneisiin tieteelliseen opetus- ja tutkimushenkilökuntaan. Murrosvaihe kansakoulupohjaisesta seminaariopetuksesta yliopistolliseen tutkimuspohjaiseen opettajankoulutukseen on ollut sekä Suomen opettajankoulutuksen että yksittäisten opettajien ja opettajankouluttajien ammatti-identiteetin kannalta yksi historian suurimpia. Muutos ei ole ollut ongelmaton, sillä etenkin luokanopettajakoulutus on näihin päiviin saakka joutunut etsimään paikkaansa ja akateemista uskottavuuttaan yliopistolaitoksen osana.¹⁷ Sitä, miten yliopistoihin siirretyt opettajankouluttajat kokivat akatemisoitumisen paineen, ei juuri ole tutkittu. Virkanimitykset, palkkakysymykset ja päätösvallan siirtyminen aiemmin hyvin itsenäisesti toimineilta seminaareilta korkeakouluille herättivät hämmennystä ja huolta, vaikka viime kädessä luokanopettajakoulutuksen statuksen nousu ja palkkauksen paraneminen sulattivat suurimman muutosvastarinnan.¹⁸

Oppikouluissa peruskoulu- ja opettajankoulutus uudistusvastaisuutta oli seminaareja enemmän, vaikka suurimmat kiistat oli käyty jo 1960-luvulla.¹⁹ Normaalilyseon opettajille muutos merkitsi arvonalennusta yliopettajista tavallisiksi lehtoreiksi. Joensuun harjoittelukoulun ja Jyväskylän harjoittelukoulut organisoivatkin syksyllä 1973

¹⁷ Rantala, Salminen, Sääntti, Kemppinen, Nikkola, Rautiainen & Virta 2013, 61–81.

¹⁸ Kemppinen 2013, 38–39; Rinne & Jauhiainen 1988, 226–227; Nevala 2009, 114–115.

¹⁹ Ahonen 2003, 128–130, 137–140; Okkonen 2013, 73–74; Kiuasmaa 1982, 455–456.

lakon, jossa opettajat vastustivat organisaatiomuutoksen mukanaan tuomia virkaehtojen heikennyksiä.²⁰

Seminaarihenki nousi 1970-luvun sanomalehtikirjoittelussa modernin ja kriittisen yliopiston vastakohtaksi. Seminaarihenkeä on kirjallisuudessa verrattu yhteiseen historiatietoisuuteen pohjautuvaan luokka- tai joukko-osastohenkeen²¹, patriarkaalisuuteen ja suljettuun yhteisöllisyyteen²² sekä talonpoikaisuuteen, auktoriteettivetoisuuteen ja pedagogisen osaamisen korostamiseen.²³ Seminaarimainen opettajakeskeinen opetustyyli, oikeistolais-isänmaallinen maailmankuva, epäpoliittisuuden korostaminen sekä seminaarihengen ja akateemisuuden ideaalin välinen kontrasti elävät edelleen haastattelutulkinnossa: ”Ylipäätään älyllinen liikkuvuus,[-] et voi vaihtaa perspektiivistä toiseen, niin sehän on tieteellisen koulutuksen olennainen osa ja sehän on sellanen, joka ei oo kuulunut seminaarihenkeen.”²⁴

Myös käsitykset oppimisesta ja tiedon luonteesta heijastavat akateemisuuden ja ammatillisuuden diskurssien ristivetoa. Seminaariopetus on perinteisesti liitetty behavioristiseen oppimiskäsitykseen, jossa opettajan rooli tiedon jakajana on keskeinen ja jota hallitsee näkemys tiedon pysyvyydestä vastakohtana konstruktivistisen pedagogian korostamalle aktiiviselle ja kontekstisidonnaiselle oppimiselle.²⁵ Eräs haastateltava vertaa seminaariopetusta Itä-Suomen seminaarin entisen päärakennuksen pihalla sijainneeseen Kymölän killan patsaaseen, jossa opiskelija on polvillaan ja opettaja seisoo vieressä käsi opiskelijan olkapäällä. ”Jos se olis yliopiston patsas, niin kai se opettajakin olis siinä kontallaan.”²⁶

Etenkin muutamille joensuulaisille opiskelijapoliitikoille seminaarihenki oli lehtikirjoittelun perusteella kuin punainen vaate, jota oli

²⁰ Esim. Karjalainen 10.9.1973: ”Koululakko tosiaasia tänä aamuna”; Karjalainen 11.9.1973: ”Norssin lakon vaikutuksia: Abiturienttien työ hukkaan”; Karjalainen 20.9.1973: ”Harjoittelukoulujen lakosta sakkotuomio: Sovintoneuvottelut käyntiin”; Karjalainen Maa 11.9.1973: ”Norssin ovet kiinni – Lakko uhkaa yo-kirjoituksia”; Karjalainen Maa 12.9.1973: ”Virheellinen kuva opettajalakon syistä”.

²¹ Kemppinen 2013, 49.

²² Valtonen 2009, 21.

²³ Säntti 2007, 415.

²⁴ HN5.

²⁵ Rauste-von Wright, von Wright & Soininen 2003, 150–151, 162–169.

²⁶ JYMHM13.

helppo hyödyntää aktiivisempaa yhteiskunnallisuutta ja puoluepolitisoitumista vaativassa retoriikassa.²⁷ Henkilökunnan muistelupuheessa seminaarihenki taas tiivistyy akateemisen kasvatustieteen ja seminaari- ja normaalityseopohjaisen opettajankoulutuksen vuorovaikutusongelmiin, joita 1970-luvun ylipolitisoituneessa ilmapiirissä katsottiin herkästi poliittisten silmälasien läpi. Muutos seminaarista opettajankoulutuslaitokseksi oli Joensuussa nopea ja konkreettinen, ja tieteellistymisen haasteeseen odotettiin välitöntä vastausta. Tilanne oli aivan toisenlainen kuin esimerkiksi Jyväskylässä, jossa yliopisto Joensuun lailla oli kasvanut seminaarin pohjalta, mutta jossa seminaarin muuttuminen 1930-luvulla kasvatustieteelliseksi korkeakouluksi tarjosi opettajankoulutus uudistukselle hitaan kypsymisajan. Lisäksi sillä oli tutkimuksellisia perinteitä ja opettajissa oli runsaasti väitelleitä.²⁸

Osin kasvatustieteen osasto- ja myöhemmin tiedekunnan sekä harjoittelukoulujen lehtoreiden ja didaktikkojen vuorovaikutuksen ongelmissa oli kyse vallasta. Tiedekuntaneuvoston muuttuessa keskeiseksi päättäväksi elimeksi harjoittelukouluun liittyvissä asioissa, synnyttivät etenkin monet virantäytöt kitkaa korkeakoulun ja harjoittelukoulun välillä. Teorian ja käytännön välinen näkökulmaero ilmeni muun muassa siinä, että harjoittelukoulu painotti valinnoissa hakijan koulukokemuksia, kun korkeakoulu taas korosti akateemisten opintojen merkitystä.²⁹ Muistelupuheessa myös kasvatuksellisen auktoriteettiaseman heikkenemisen tulkittiin olleen ongelmien taustalla: ”Voi sanoa sen vanhan ajan hengen mukaisesti olivat jumalia opiskelijoille, eikö vaan? Yhtäkkiä tilanne ei olekaan se. Tuli uudet komentajat ko-

²⁷ Esim. Pohjois-Karjala 24.9.1970: ”Korkeakoulu kuin laajennettu seminaari – väriiltäänkin” (Pertti Elsinen).

²⁸ HM13; HN7; JYMHM2; HM16; HN5; HM18R; Valtonen & Rautiainen 2013, 24.

²⁹ Karjalan Maa 7.8.1974: ”Joensuun korkeakoulun outoa henkilöstöpolitiikkaa” (Opettajien keskusjärjestö OK:n Pohjois-Karjalan piiri); Karjalan Maa 8.8.1874: ”Korkeakoulun apulaisrehtorien vaalista” (Heikki Kirkinen); Karjalan Maa 11.8.1974: ”Vielä korkeakoulun henkilöstöpolitiikasta” (OK:n Pohjois-Karjalan piiri); Karjalan Maa 8.10.1974: ”Joensuun harjoittelukoulun rehtorikysymys” (Joensuun harjoittelukoulun vanhempainneuvoston enemmistö); Karjalainen 14.8.1974: ”Miksi rehtori Kirkinen kiertelee totuutta?” (Olli Kupiainen, OK:n Pohjois-Karjalan piirin puheenjohtaja); Karjalainen 15.8.1974: ”Kupiaiselle”; HN8.

konaan tavallaan ja he joutu jatkamaan sen nippelihomman hoitamista ja olihan siinä toki myöskin varmaan näitä ideologisia ristiriitoja.”³⁰

Opettajankoulutuksen asema osana tiedeyliopistoksi tähtäävää korkeakoulua oli tietyllä tapaa ristiriitainen: yhtäältä opettajien koulutustarve oli merkittävä tekijä korkeakoulun synnyssä, toisaalta uskottavaksi tiedekorkeakouluksi pyrkivän laitoksen oli kyettävä karistamaan opettajankoulutukseen erikoistuneen leiman harteiltaan. Muistelupuheessa nostetaan esiin korkeakoulun sisäinen hierarkisuus, mikä ilmeni opettajankouluttajien kokemana aliarvostuksena: ”jossain vaiheessa ehkä tiedekunnissa oli semmonenkin ajatus, että opettajankoulutus ei ole jotenkin niitten arvolle ja imagolle sopiva, että se on jotenkin liian käytännönläheistä puuhaa, et ne halua keskittyä kokonaan näihin tieteitten tekoon.”³¹ Lainaus ei heijasta vain opettajankoulutuksen ja kasvatustieteen välistä suhdetta tai Joensuun asemaa akateemisen statuksen kasvattamiseen pyrkineenä aluekorkeakouluna, vaan ulottuu laajemminkin yliopistotyön sisäisiin hierarkioihin. Tutkimustyön on katsottu olevan opettamista arvostetumpaa ja akateemisen menestyksen mittarina merkityksellisempää.³²

Yksilötasolla hierarkisuus koettiin opettajankouluttajien vähätellynä, halveksuntana ja aliarvioimisena sekä tietämättömyytenä harjoittelukoulun lehtoreiden ja didaktikkojen koulutus pohjasta. ”Että näin tietämättömiä ollaan tänne tullessa, että mitä täällä tehdään, järkyttävä kokemus. Se oli siis melkein semmonen juttu, kun siirtomaahallinto perustettiin ja me ollaan niitä mustaihaisia neekereitä, joita sitten käsiteltiin.”³³ ”Minä esimerkiksi kymmenen viimeistä vuottani kävin ulkomailla ja kävin kotimaassa joka paikassa, mutta me haettiin muita näkökantoja kuin sen, mitä yliopisto pelkästään selitti. Et semmosia, jotka vielä oli ehkä käytännönläheisempiä.”³⁴ Kohtaamisen vaikeus ja yhteisen kielen puute koettiin molempien osapuolien taholla: eräs haastateltava kuvasi, kuinka uuden ja vanhan opettajakunnan istuessa samaan

³⁰ HM13.

³¹ JYMHM13.

³² Ylijoki 1998, 50–51; Keskinen, Lepistö & Keskinen 2005, 71.

³³ HM16.

³⁴ HN6.

pöytään keskustelemaan tuli tunne, että tähtitieteilijät ja sairaanhoitajat olisivat sattuneet vahingossa yhteen. ”Meinas tulla riitoja ihan olemattomista asioista just tän ymmärryksen puutteen takia.”³⁵

Osa seminaariväestä tulkitsi kokemansa vähättelyn suoraan poliittisessa kontekstissa: ”Oli juuri se poliittinen peli tässä mukana, että kun politiikka tuli tähän hommaan mukaan, niin poliittiseksi vastustajiksi kun meidät koettiin, niin me ei oltu mittään.”³⁶ Poliitiikka oli kuitenkin pintaa, jonka nimiin ulotettiin korkeakoulun ja opettajankoulutuksen sisällä olevia monimutkaisempia vastakkainasetteluita. Yhteisen kielen puute liittyi opettajankoulutuksessa edelleen elävään teorian ja käytännön eli akateemisen kasvatustieteen ja soveltavan pedagogian väliseen jännitteeseen. Jännite oli vahvistunut peruskoulukeskustelun yhteydessä 1960-luvulla ja ilmeni kasvatustieteellisen puhettavan erilaisuutena toisaalta tieteenalan ja tutkimuksen piirissä toisaalta opettajankoulutuksessa ja kenttäopettajien keskuudessa. Vastakkainasettelu on ollut nähtävillä sekä opetuksen sisällöissä että opettajankoulutukselle yleisemmällä tasolla asetetuissa vaatimuksissa. Kritiikki on toisinaan ristiriitaista, ja sitä on noussut sekä opettajankoulutuksen sisä- että ulkopuolelta.³⁷

Akateemisuuden ja ammatillisuuden diskurssien välisessä jännitteessä oli kyse yliopistoyhteisön sisäisestä debatista, mutta myös julkisuudessa kasvatuksen teoretisoituminen sai politisoituneita merkityksiä. Lehtori Simo Sepon kasvatustieteen ”Uuden tiedonhankinnan kurssin” luennoilla keväällä 1974 istunut Pielisensuun koulun lehtori Asko Jokiranta toimitti *Karjalaiseen* Joensuun korkeakoulun hallintokollegiolle suunnatun avoimen kirjeen, josta seurasi julkinen sananvaihto luentosarjan tarkoituksesta ja pätevytydestä.³⁸ Jokirannan

³⁵ HN6; HM18R.

³⁶ HM16.

³⁷ Simola 1995, 157, 179; Simola 1997, 226–232, 252; Anttonen 1996, 53; Puustinen 2012, 31; Rantala, Salminen, Säntti, Kempainen, Nikkola, Rautiainen & Virta 2013, 62–65, 75; Rautiainen, Saukkonen & Valtonen 2013, 93.

³⁸ Karjalainen 3.3.1974: ”Avoin kirje Joensuun Korkeakoulun hallintokollegiolle” (Asko Jokiranta), ”Lukijoille” (Simo Sepon vastaus Jokirannalle); Karjalainen 5.3.1974: ”Simo Sepon luennoista” (Asko Jokiranta); Karjalainen 7.3.1974: ”Joensuun korkeakoulun kasvatustieteen opetuksesta” (Joensuussa 5.3.1974 EPISTEME. Joensuun Korkeakoulun psykologian aineyhdistyksen puolesta Jussi Silvonen).

mukaan luentosarja ei vastannut kasvatustieteiden cum laude -konnaisuuden vaatimuksia ja oli näkökulmaltaan filosofinen ja yhteiskuntapoliittinen kasvatustieteiden sijaan. Vaikka Simo Sepon luentojen todellisesta sisällöstä ei voi enää arvioida, heijastavat Jokirannan näkemykset luentosarjan ”yhteiskuntapoliittisesta ja manipuloivasta tendenssistä” opettajaopintoihin kohdistuneita odotuksia sekä teoreettisuuden ja yhteiskunnallisuuden kivuliasta asettumista sen piiriin. Arvatenkin myös luennoitsijan siviilielämän näkyvä poliittinen rooli SKDL:n kaupunginvaltuutettuna sekoittui luentosarjan kohtamaan arvosteluun.

Akatemisoituva ULO-koulutus politisoitumiskohun keskiössä

Kasvatustieteen asema ja sen vakiintuminen tieteenalana on ollut keskeinen osa Joensuun korkeakoulun akatemisoitumisprosessia. Opettajankoulutus on ollut etenkin nykyaikaa lähestyttäessä kasvatustieteen keskeisin määrittelijä, mutta opettajankoulutus uudistuksen yliopistollistamisen jälkeen paineet kasvatustieteellisen tutkimuksen vankistamista kohtaan nousivat. Risto Rinne on todennut kasvatustieteen kuuluvan uusakateemiseen eliittiin, joka on muodostunut paljolti korkeakoululaitoksen laajenemiseen ja hyvinvointivaltion rakentamisen synnyttämien koulutustarpeiden myötä.³⁹ Joensuulaisen opettajankoulutuksen tieteellistymisen kannalta merkittävä hahmo oli professori Annika Takala, joka välitti korkeakouluun kasvatustieteen ajankohtaista keskustelua ja metodologiaa. Takala halusi painottaa kasvatustieteen tutkimuksen monitieteistä luonnetta ja eri tieteenalojen välistä yhteistyötä. Annika Takala jopa ideoi Joensuun korkeakoulun kehittämistä kasvatustieteisiin ja moderniin, akateemiseen opettajankoulutukseen perustuvaksi erikoiskorkeakouluksi, jossa kasvatustiede olisi ymmärretty laajana monitieteisenä tieteenalana.⁴⁰

Uudenmuotoinen lastentarhanopettajakoulutus (ULO), joka alkoi Joensuussa ja Jyväskylässä vuonna 1973 ja laajeni myöhemmin Joensuun filiaaliin Savonlinnan opettajankoulutuslaitokseen sekä Raumal-

³⁹ Rinne 1997, 61, 64.

⁴⁰ Takala 1978, 8; Takala 1979, 29; JYMHM20.

le, Turkuun ja Kajaaniin, oli Annika Takalalle mieleinen kehittämisen kohde ja olisi sopinut hyvin Takalan kaavaileman monitieteisen kasvatuskorkeakoulun kehyykseen. Koulutus liittyi naisten 1960-luvulla merkittävästi lisääntyneeseen työssäkäyntiin ja vuonna 1973 voimaan astuneeseen lakiin lasten päivähoidosta, jotka lisäsivät lastentarhojen ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten kysyntää. Lastentarhanopettajien liitto ajoi aktiivisesti koulutuksen kytkemistä pysyvästi yliopistollisiin opettajankoulutuslaitoksiin ja tutkinnon pidentämistä nelivuotiseksi muuhun opettajankoulutukseen verrattavissa olevaksi tutkinnoksi. Vuonna 1979 koulutus pidennettiin kolmivuotiseksi ja vihdoin vuonna 1995 se sai pysyvän aseman osana kasvatustieteellisten tiedekuntien tutkintovalikoimaa.⁴¹

Kasvatustieteiden ja koko Joensuun korkeakoulun akatemisoitumisprosessin näkökulmasta ULO näyttäytyi jonkinlaisena heikkona lenkinä, jonka akatemisoitumiskehitys oli vasta lapsen kengissä ja asema siksi kasvatustieteelle alisteinen. Oili-Helena Ylijoki tuo akateemisia heimokulttuureja erittelevässä tutkimuksessaan esiin, kuinka yliopistojen uudet alat, kuten kirjastotiede ja informaatiotutkimus sekä julkisoikeus, ovat joutuneet kilpailemaan elintilasta ja arvostuksesta vanhojen usein eliittialoja edustavien tieteenalojen kanssa.⁴² ULO oli Joensuussa samanlaisessa altavastajaan asemassa joutuessaan korkeakoulun punaisuudesta käydyn keskustelun keskipisteeksi. ULO oli koulutusalan uusi ja väliaikainen, koulutus käynnistyi huteran suunnittelun pohjalta, se oli lehtoripainotteinen (varhaiskasvatuksen apulaisprofessori perustettiin Joensuuhun ensimmäisenä Suomessa vuonna 1975), naisvaltainen ja lisäksi koulutus liittyi lasten kasvatukseen, hoivaan ja asemaan yhteiskunnassa.⁴³ Haastatteluaineisto vahvistaa käsitystä siitä, kuinka lastentarhanopettajakoulutuksessa koettiin alemmuudentunnetta suhteessa muihin tieteenaloihin. Tutkimuspainotuksen vahvistaminen olisi ollut alan akateemisen statuksen nostamisen kannalta tärkeää ja opettajilla oli paineita jatkotutkin-

⁴¹ Åsvik 1999, 99–100, 191. Hänninen & Valli 1986, 220; Autio 1994, 195.

⁴² Ylijoki 2003, 76.

⁴³ Husa & Kinos 2001, 23–30, 34–36; Kinos & Palonen 2012, 244; Rinne & Jauhainen 1988, 252–253.

tojen suorittamiseen. Toisaalta alan tutkimus sai vähättelyä osakseen: erään haastateltavan mukaan professoritasoinen henkilö oli todennut kertojalle, että ”lopettaisit sinäkin sen toukkien tutkimuksen”.⁴⁴

Nykypäivän näkökulmasta ULO-koulutuksen 1970-luvun puolivälissä saama julkisuus saa absurdeja ja sensaatiohakuisia piirteitä. Helmi-maaliskuun 1975 aikana aiheesta kirjoitettiin näyttävin otsikoin sekä pohjoiskarjalaisessa että valtakunnallisessa lehdistössä. Kirjoitusrypäs alkoi *Karjalaisessa* 21.2.1975 julkaistusta uutisesta ”Lastentarhanopettajien koulutuksen sisällöstä keskustelua Savonlinnassa”, jonka mukaan Savonlinnan ULO-koulutuksen oheislukemistosta löytyi Kansankulttuurin kustantama A.V. Petrovskin Yleinen psykologia. Jälkeenpäin selvisi, että kritiikin takana oli yhden opiskelijan nimetön kirjoitus.⁴⁵ Tästä poiketen *Karjalaisen* uutisessa kuitenkin kerrottiin, kuinka ”joukko opiskelijoita” oli opiskelijoiden ja henkilökunnan yhteisen neuvottelutilaisuuden synnyttämässä julkilausumassa ilmaisut tyytymättömyytensä opetuksen yksipuolisuuteen ja poliittiseen muokkaukseen. Julkilausuman mukaan erityisesti yhteiskuntapolitiikan kurssi käsitteli asioita marxilaisesta näkökulmasta.

Muutama päivä Savonlinnan uutisen jälkeen huomio kiinnittyi Joensuuhun. *Uusi Suomi* otsikoi 24.2.1975: ”Opetuksen poliittisuus tajutaan, mutta... Leimautumisen pelko vaientaa opiskelijat”. Jutussa epäkohdiksi mainittiin muun muassa uskontokasvatuksen puuttuminen ja opiskelijoiden valintaprosessin menettelyt. Kevättalven aikana etenkin kokoomuksen *Karjalainen* käytti runsaasti palstatilaa ULO-koulutuksen poliittisuutta käsittelevään kirjoitteluun. Näkökulma laajeni koskemaan myös muita tieteenaloja, etenkin psykologiaa, sekä sitä, miten punainen maine vaikuttaa koko korkeakoulun ja jopa maakunnan kehitykseen. Asiaa käsiteltiin uutisjuttujen ohella pääkirjoituksissa, mielipidepalstalla ja erillisissä artikkeleissa.⁴⁶ Poliiti-

⁴⁴ HN2.

⁴⁵ Seppo 2007, 18–19.

⁴⁶ Esim. Karjalainen 25.2.1975: ”*Politiikka ja korkeakouluopetus*” (pääkirjoitus); Karjalainen 26.2.1975: ”*Mitä korkeakoulussa tapahtuu. Keskustelu lastentarhanopettajakoulutuksesta jatkuu*”; Karjalainen 28.2.1975: ”*Paperilla ja käytännössä*” (Lasse Haaranen, ent. psykologian yo, mielipide); Karjalainen 28.2.1975: (Seppä).

soitumiskeskustelun valtakunnallista näkyvyyttä lisäksi kokoomuksen Kymen vaalipiirin kansanedustaja Erkki Häkämiehen kesällä 1975 tekemä eduskuntakysely Savonlinnan koulutuksesta, joka Häkämiehen mukaan oli annettu tunnettujen radikaalisosialistien ja kommunistien käsiin.⁴⁷

Karjalainen viljeli kirjoittelussa termejä ”manipulaatio” ja ”pakko-syöttö”, jotka korostivat oppimistapahtuman yksisuuntaisuutta, tiedon siirtämistä opettajalta oppijalle ja opettajan valtaa. Sanavalinnoilla alleviivattiin opetuksen suurta vaikutusta opiskelijan ajatusmaailmaan ja jopa poliittisiin mielipiteisiin, mikä etenkin lasten hoivaan liittyvään koulutukseen kohdalla kuulosti vaaralliselta.⁴⁸ Kirjoittelu toi esiin huolta opetuksen poliittisista ja marxilaisista vaikutteista sekä siitä, mihin lastentarhanopettajakoulutuksella ja lastentarhojen kasvatustyöllä pyrittiin. Kirjoituksissa jopa uumoiltiin, että ULO-koulutus tähtäsi vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän kumoamiseen: ”Ihmeteltävän ovelasti ovat uudenmallisen koulutuksen suunnittelijat lähteneet liikkeelle. He ovat löytäneet juuri sen oikean keihäänkärjen, sen kohdan koulutuksesta, jossa muokkaus onnistuu helpommin ja varmemmin. Kodin vaikutus näet mitätöityy hyvin nopeasti, kun lastentarhoissa annetaan päivästä toiseen tehokasta ’koulutusta’⁴⁹

Tutkimuksissa on tuotu esiin, että yliopistojen ja elinkeinoelämän vaikuttajat kohdistivat kommunismin vastaista taisteluaan voimakkaasti etenkin opettajankoulutukseen.⁵⁰ Myös haastattelutulkinnessa lastentarhanopettajakoulutuksen politisoimisen taustalla nähdään nimenomaan lapsiin ja lasten kasvatukseen liittyvän puheen retorinen vaikuttavuus:

[M]ulla on semmonen käsitys, että oikeisto näki siinä vaiheessa, että tää on erittäin tehokas juttu vastustaa ylipäätään tällasia radikaalisoitumisilmiöitä ja myöskin monia koulutuspoliittisia juttuja. Ja arvaapa minkä takia? Kysymyksessä ovat niin sanotut pikkulapset. Ja sillon kun puhutaan kasvatuksesta, se on hirveen emotionaalinen,

⁴⁷ Karjalainen 12.6.1975: ”Eduskuntakysely Savonlinnan lastentarhanopettajakoulutuksesta”, Seppo 2007, 25.

⁴⁸ von Wright 1993.

⁴⁹ Karjalainen 17.3.1975: (Välituntivalvoja).

⁵⁰ Leskinen 2005; Suutarinen 2008.

*silloin kun puhutaan pienten lasten kasvatuksesta, ja niistä yritetään jo päiväkodissa tehdä kommunisteja, ja sillon kuule herää ihmiset.*⁵¹

Kodin yliverlainen asema pikkulasten kasvattajana oli 1970-luvun alussa väistymässä yhteiskunnallinen murroksen myöstä ja naisten siirtyessä laajalla rintamalla työelämään. Yhteiskunnan vaikutus lapsen kehitykseen lisääntyi paitsi hoidon tarpeen kasvaessa myös ideologisesti varhaiskasvatuksen yhteiskuntapoliittisten kytkentöjen vahvistuessa. Kehitteillä olleen päivähoitojärjestelmän tavoitteena oli kotien niukan viriketoiminnan kompensoiminen, ongelmaperheiden tukeminen ja sosiaalisten erojen tasoittaminen sekä naisten työssäkäynnin lapsille aiheuttamien haittojen ehkäiseminen, mutta myös lasten kasvattaminen aktiivisiksi, itsenäisiksi ja yhteiskuntakelpoisiksi kansalaisiksi.⁵² Päivähoito ja esiopetus haluttiin liittää osaksi koulutusjärjestelmää.

Uudenmuotoinen lastentarhanopettajakoulutus toi perinteisen menetelmäopetusta ja pedagogisia taitoja korostaneen käsityömäisen ja kokonaisvaltaisen asiantuntijuuden rinnalle lapsen kasvuun liittyvän teoreettisemmän viitekehyksen, jossa korostui konstruktivistinen eli lapsen omaa aktiivisuutta painottava oppimiskäsitys. Tavoitteet olivat aikaansa edellä, sillä laajemmin nämä ominaisuudet omaksuttiin varhaiskasvatuksessa vasta 1990-luvulla.⁵³ Joensuun korkeakoulun uudenmuotoisen lastentarhanopettajakoulutuksen opetussuunnitelmassa vuodelta 1973 ilmenee kehityspsykologinen lähestymistapa, jossa lapsen vuorovaikutus ympäristönsä kanssa nähdään keskeisenä kasvua ja kehitystä määrittävänä tekijänä. Koulutuksen yhteiskuntapoliittinen näkökulma ilmaistaan suoraan: opetussuunnitelman mukaan päivähoitojärjestelmä on osa ”demokraattista yhteiskuntakehitystä”. Ydinjaksojen ja harjoittelun ohella opetuksen mainitaan rakentuvan projektityön varaan, jonka tavoitteena on nimenomaan teorian tiedon ja käytännön yhdistäminen.⁵⁴

⁵¹ HM17.

⁵² Onnismaa 2010, 132–139.

⁵³ Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 44–45, 111–113.

⁵⁴ Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean mietintö 1874:15, Joensuun korkeakoulun uudenmuotoisen lastentarhanopettajakoulutuksen opetussuunnitelma, 171–203.

Keskustelu lasten päivähoidon kehittämisestä, esiopetuksesta ja lastentarhanopettajakoulutuksen sisällöistä sai 1970-luvun Suomessa poikkeuksellisen ideologisen luonteen. Joensuun lastentarhanopettajakoulutus edusti uutta ja modernia tapaa nähdä lapsi ja varhaiskasvattajan rooli, ja monille opiskelijoille ULO-koulutus oli nimenomainen vetovoimatekijä: ”Mä en olis ikinä hakenut tänne, ellei se olis ollut uudenmuotoinen lastentarhanopettajakoulutus. Se kertoi, että nyt tähän voi vaikuttaa, ja että tämä on jotain muuta kuin seminaari.”⁵⁵

Toisaalta lasten kokopäivähoito ja hoitovastuun osittainen siirtäminen yhteiskunnalle oli murrosvaiheessa hyvinkin kompleksinen asia. Yhdeksi tekijäksi kielteisten asenteiden taustalla on nostettu sosialististen maiden pitkälle kehittynyt päivähoidojärjestelmä, jonka mallia myös Suomessa hyödynnettiin. Totta onkin, että esimerkiksi Joensuussa kasvatusieteellinen tutkimusyhteistyö DDR:n suuntaan oli aktiivista.⁵⁶ Poliittista manipulointia pidettiin erityisen tehokkaana ja häpeällisenä kritiikkiin kykenemättömien pikkulasten kohdalla ja pelättiin, että val-lankumousoppeja oltiin ujuttamassa lastentarhanopettajakoulutuksen kautta päiväkoteihin saakka. ”Se oli sikäli hirvittävää se ideologia, että lapsesi ei ole sinun. Kuvittele nyt, vanhemmilta kielletään kaikenlainen lapsen kasvattaminen. En mie ole kokenut, että miun lapset on ehdottomasti miun omia, ne on miun vastuulla. Totta ihmeessä niille pitää antaa semmoset eväät, joilla ne toivottavasti pärjäävät elämässä. Näiden eväiden antaminen kiellettäisiin ja pantaisiin joku tämmönen hurlumhei ideologia. [--] Kasvatusperinne piti saada poikki.”

Ristiriitaiset näkemykset kasvatuksen ja erityisesti varhaiskasvatuksen yhteiskunnallistumisesta ja koulutuksen teoretisoitumisesta olivat osa varhaiskasvatuksen akatemisoitumisprosessia. Käytiin rajanvetoa siitä, missä oli lapsen paikka, missä oli lastentarhanopettajan ja ylipäättään päivähoidon paikka suhteessa lapseen, perheeseen ja yhteiskuntaan ja mikä merkitys kehittyvällä varhaiskasvatuksen tutkimuksella oli tässä kaikessa. Ristiriita heijasti akateemisuuden ja ammatillisuuden diskurssien välistä jännitettä: oltiinko lastentarhanopettajakoulutuksen kautta kehittämässä ammattikäytäntöä vai

⁵⁵ OM2R.

⁵⁶ Sarjala 2003, 174; Ahonen 2000, 418.

tieteenalaa? Koulutettiinko ULO-opiskelijoista hoitoalan ammattilaisia vai varhaiskasvatuksen asiantuntijoita?⁵⁷ Monin osin ULO-koulutuksessa ammennettiin edelleen lastentarhanopettajaseminaarien opetusmenetelmistä ja perinteistä ja esimerkiksi päiväkotien vakiintuneita käytäntöjä haluttiin kunnioittaa. Opiskelijoiden koulutukseen liittyneet tavoitteet kuitenkin vaihtelivat. Toisilla ne olivat varsin käytännönläheisiä, olihan osa opiskelijoista toiminut jo aiemmin lastenhoitoalalla. Koulutukselta odotettiin ”kunnollista ja monipuolista opetusta tulevaan ammattiin”⁵⁸.

Päiväkotien ohella tieteellistyvä varhaiskasvatusta teki tuttavuutta perheisiin erilaisten tutkimushankkeiden kautta. Vaikka haastatellut tutkijat kuvaavat kenttäkokemuksiaan pääsääntöisesti varsin myönteisiksi ja kylissä saamaansa vastaanottoa positiiviseksi, myös toisenlaisia kokemuksia oli. Kiihtelysvaarassa ja Tohmajärvellä toteutettiin päivähoidon tarpeita haja-asutusalueilla selvittänyt tutkimus ja siihen liittynyt päivähoitokokeilu. Projektin alussa mukana ollut Ilomantsin Kuuksenvaaran kylä valikoitui kuitenkin pois kylän joidenkin vanhempien kielteisen asenteen vuoksi.⁵⁹ Joulukuussa 1974 kuuksenvaarialainen Erkki Jaakko Kettunen kirjoitti *Karjalaisen* mielipidesivulla: ”En jaksa ymmärtää, miksi täytyy uhrata yhteiskunnan varoja maalaiskyläiden päivähoitoon tutkimiseen, kun olisi paljon tärkeämpiäkin tutkimuksia? Auttaako kylän kehitystä ja ihmisten elinolosuhteiden parantamista se, että saadaan maalaiskylään päiväkotit?”

Tutkimusta johtanut professori Annika Takala itse näki asenteissa tulevan syksyn kuntavaaleihin liittyvää poliittista peliä ja kielteistä suhtautumista lasten laitoshoidon yleensä.⁶⁰ Suhtautumisessa voi nähdä myös kielteisyyttä hyvinvointivaltion ekspansiota kohtaan, vaikka käytössä olleen haastatteluaineiston kautta asiasta onkin vaikea tehdä laajempia johtopäätöksiä. Pohtia voi myös, mikä vaikutus tieteenalan vasta kehityksessä olleilla ja siksi haparovilla tutkimus-

⁵⁷ Kinos & Palonen 2012, 234.

⁵⁸ Karjalainen 25.2.1975: ”Lastentarhanopettajiksi koulutettavat: Ideologista pakkosyöttöä Joensuun korkeakoulussa”.

⁵⁹ Roos & Sarola 1977, 7, 12.

⁶⁰ Roos & Sarola 1977, 7.

käytännöllä oli Joensuun ULO-koulutuksen ja kasvatustieteiden ympärillä käytyyn politisoitumiskeskusteluun ja missä määrin kentän tietämättömyys tutkimustyön merkityksestä ja tutkijan roolista ylipäätään synnyttivät epäluuloja.

Lopuksi

Joensuun korkeakoulun politisoitumisesta 1970-luvulla käyty keskustelu liittyi yhteiskunnallis-ideologiseen murrokseen, jossa kasvatusta ja koulutus olivat keskeisessä asemassa. Korkeakoulun punaisessa maineissa oli osin kyse vastaperustetun korkeakoulun akatemisoitumisprosessista sekä ympäröivän yhteisön korkeakouluun, tutkimukseen ja opetukseen liittämistä mielikuvista ja odotuksista. Hyvinvointivaltioksi rakentuvassa Suomessa kasvatuksen ja koulutuksen merkitys nähtiin suurina niin kansakunnan taloudellisen kuin henkisenkin kehityksen näkökulmista. Niihin liittyviä uudistuspyrkimyksiä tulkittiin herkästi aikakauden ylipolitisoituneiden silmälasien läpi, kuten peruskoulu-uudistus ja tässä artikkelissa esiin nostettu uudenmuotoinen lastentarhanopettajakoulutus osoittavat. Politisoitumiskeskustelu heijastaakin kasvatustieteiden koulutuksen ja tutkimuksen sisäistä jännitteisyyttä ja yhteiskunnallisesti ajankohtaista luonnetta.

Korkeakoulun akateemisuuden paine näkyi selkeimmin opettajankoulutuksen teoreettisen ja käytännöllisen orientaation vastakkainasettelussa, jonka 1970-luvun alkuvuosina toteutettu opettajankoulutuksen yliopistollistaminen oli nostanut esiin. Kyse oli paitsi opetuksen käytännön organisoimisesta myös oppimisen, opettamisen ja tiedon luonteesta ja lähestymistavoista. Kasvatustieteiden ja entisten seminaarin ja normaalityön opettajankouluttajien vuorovaihtuksen ongelmallisuus heijasti näkemyseroja siitä, millaista tietoa tuleville opettajille tuli jakaa, missä opetuksen painopisteiden tuli olla ja kenellä oli valta opettajankoulutusta koskevassa päätöksenteossa. Asetelma toi esiin myös yliopistojen sisäisen hierarkkisyyden, jossa tutkimus on perinteisesti nostettu opettamisen yläpuolelle.

Akateemisuuden paine sekä toisaalta kasvatus- ja koulutuskysymysten yhteiskunnallinen herkkyyden näkyivät erityisesti uudenmuo-

toisen lastentarhanopettajakoulutuksen kohdalla. ULO-koulutuksen kohtaamat politisoitumissytykset osoittivat varhaiskasvatuksen alisteista asemaa kasvatustieteen sisällä, mutta myös alan vakiintumattomuutta ja akateemisen statuksen heikkoutta koko korkeakoulun akatemisoitumisprosessin näkökulmasta. Uutena, keskeneräisenä koulutusalan ULO oli helppo kritiikin kohde ja altis lasten kasvatuksen ja koulutuksen yhteiskunnallistumisen kohtaamille epäluuloille. Niin luokanopettaja- ja lastentarhanopettajakoulutuksen akatemisoituminen kuin kasvatustieteen ja varhaiskasvatuksen tutkimuksen eriytyminen ja aseman vakiintuminen ovat edelleen käynnissä olevia prosesseja, jotka osaltaan, ja osin kivuliaankin kehityksen kautta, ovat määritelleet Joensuun korkeakoulun ja sittemmin Joensuun yliopistoksi ja Itä-Suomen yliopistoksi muuttuneen opinahjon suuntaa kohti vakavasti otettavaa tiedekorkeakoulua.

Lähteet

Sanomalehdet

Karjalainen 1969–1975
Karjalan Maa 1969–1975
Pohjois-Karjala 1969–1975

Haastattelut

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Joensuun perinnekirjasto
Elina Makkosen, Armi Liinamaan ja Sirpa Saastamoisen Muistin mukaan – Joensuun yliopiston suullinen historia -teosta varten tekemät haastattelut vuodelta 2001.
Alina Kuusiston vuosina 2007, 2014 ja 2015 tekemät Joensuun korkeakoulun opiskelijoiden ja henkilökunnan haastattelut.

Kirjallisuus

Ahonen, Sirkka 2000. Kasvatustiede. Teoksessa Tommila, Päiviö & Tiitta, Allan (toim.), Suomen tieteen historia 2. Humanistiset ja yhteiskuntatieteet. Porvoo: WSOY, 398–437.
Ahonen, Sirkka 2003. Yhteinen koulu: tasa-arvoa vai tasapäisyyttä? Koulutuksellinen tasa-arvo Suomessa Snellmanista tähän päivään, Tampere: Vastapaino.
Alapuro, Risto 1976. Studenrörelserna och sosiologin i 60-talets Finland. Finsk tidskrift 199–200 (1976) 6–7, 336–360.

- Anttonen, Saila 1996. Kasvatustieteen suunta kamppailujen kohteena – autonomian vai vallan alle. Teoksessa Anttonen, Saila & Huotari, Vesa (toim.), *Työn alla kasvatustiede*. Tampere: Tampereen yliopisto, 49–65.
- Autio, Veli-Matti 1994. Opetusministeriön historia 6. Suurjärjestelmien aika koittaa 1966–1980. Hyvinvointivaltion koulutus- ja kulttuuripoliittiset visiot haasteeksi uudistuneelle opetusministeriölle. Helsinki: Opetusministeriö.
- Hakala, Johanna, Kaukonen, Erkki, Nieminen, Mika & Ylijoki, Oili-Helena 2003. Yliopisto. Tieteen kehdestä projektimyllyksi. Helsinki: Gaudeamus.
- Hujala, Eeva, Puroila, Anna-Maija, Parrila-Haapakoski, Sanna & Nivala, Veijo 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus 90 Oy.
- Husa, Sari & Kinos, Jarmo 2001. Akateemisen varhaiskasvatuksen muotoutuminen. Kasvatusalan tutkimuksia 4. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Hänninen, Sisko-Liisa & Valli, Siiri 1986. Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Helsinki: Otava.
- Immonen, Kari 1995. Suomen akatemia suomalaisessa tiedepolitiikassa 1970-luvulla. Helsinki: Otava.
- Jalava, Marja 2012. *The University in the Making of the Welfare State. The 1970s Degree Reform in Finland*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Kallioinen, Mika 1999. Professoriliitto 1969–1999. Kolme vuosikymmentä tieteen ja ammattikunnan puolesta. Helsinki: Professoriliitto.
- Kemppinen, Lauri 2013. *Seminaarihenki ja sen kohtalo: Rauman tapaus*. Teoksessa Rantala, Jukka & Rautiainen, Matti (toim.), *Salonkikelpoiseksi maisterikoulutukseksi. Luokanopettaja- ja opinto-ohjaajakoulutusten akatemisoitumiskehitys 1970-luvulta 2010-luvulle*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 32–58.
- Keskinen, Soili, Lepistö Outi & Keskinen, Esko 2005. Yliopisto-opettajien identiteetit. Teoksessa Aittola, Helena & Ylijoki, Oili-Helena (toim.), *Tulosohjattua autonomiaa. Akateemisen työn muuttuvat käytännöt*. Helsinki: Gaudeamus, 67–83.
- Kettunen, Pauli, Jalava, Marja, Simola, Hannu & Varjo, Janne 2012. Tasa-arvon ihanteesta erinomaisuuden eetokseen. Koulutuspolitiikkaa hyvinvointivaltiosta kilpailuvaltiosta. Teoksessa Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.), *Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 25–62.
- Kiuasmaa, Kyösti 1982. Oppikoulu 1880–1980. Oppikoulu ja sen opettajat koulujärjestyksestä peruskouluun. Oulu: Pohjoinen.
- Kivinen, Osmo, Rinne, Risto, Ketonen, Kimmo 1993. Yliopiston huomen. Korkeakoulupolitiikan suunta Suomessa. Helsinki: Henki ja jää.

- Kohvakka, Mikko 2013. Verkostot korkeakouluja ja niiden toiminnan skaa-
loja muokkaavana voimana Itä-Suomessa 1970- ja 1980-luvulla. Histo-
riallinen aikakauskirja 111(2013): 3, 307–321.
- Kohvakka, Mikko 2016. Proaktiivisuutta, sopeutumista vai vastarintaa? Lap-
peenrannan teknillinen korkeakoulu ja Joensuun yliopisto osana valtion
ja korkeakoulujärjestelmän tilallista muutosta Suomessa 1960-luvulta
1990-luvun alkuun. Joensuu: Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tie-
dekurta, Itä-Suomen yliopisto.
- Kolbe, Laura 1996. Eliitti, traditio, murros. Helsingin yliopiston ylioppilas-
kunta 1960–1990. Helsinki: Otava.
- Kuusisto, Alina 2014. Maakunnan ja tieteen välissä. Tutkimus Joensuun kor-
keakoulun politisoitumiskeskustelun diskursseista 1969–1975. Joensuu:
Itä-Suomen yliopisto. Julkaisematon lisensiaatintutkielma.
- Leskinen, Jari 2004. Tulevaisuuden turvaksi. Sotavahinkoyhdistyksen ja Ir-
taimiston sotavahinkoyhdistyksen sotavahinkovakuutustoiminta 1939–
1954. Sotavahinkoyhdistyksen säätiö ja Sotavahinkosäätiö 1954–2004.
Helsinki: Sotavahinkosäätiö.
- Makkonen, Elina 2004. Muistin mukaan. Joensuun yliopiston suullinen his-
toria. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Michelsen, Karl-Erik 2002. Tiede sodan ja rauhan vuosina. Teoksessa Tom-
mila, Päiviö & Tiitta, Allan (toim.), Suomen tieteen historia 4. Tieteen
ja tutkimuksen yleinen historia 1880-luvulta lähtien. Porvoo: WSOY,
148–219.
- Nevala, Arto 2009. Uudisraivaaja. Joensuun yliopiston 40-vuotishistoria. Jo-
ensuu: Joensuun yliopisto.
- Nevala, Arto 2012. ”Siihen kommunistien pesään sä et mene”. Tiede ja poli-
tiikka valokeilassa Joensuun korkeakoulun alkutaipaleella. Teoksessa Ki-
virauma, Joel, Jauhiainen, Arto, Seppänen, Piia & Kaunisto, Tuuli, Kou-
lutuksen yhteiskunnallinen ymmärrys. Social Perspectives on Education,
Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 276–298.
- Okkonen, Ville 2013. Vanhempien vai yksilön vapautta? Peruskoulukamp-
pailun ideologiset rajalinjat ja osapuolet 1970-luvulla. Kasvatus 1/2013,
73–78.
- Onnismaa, Eeva-Leena 2010. Lapsi, lapsuus ja perhe varhaiskasvatusasiakir-
joissa 1967–1999. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Palonen, Kari 2003. Poliitiikka. Teoksessa Hyvärinen, Matti, Kurunmäki, Jus-
si, Palonen, Kari, Pulkkinen, Tuija & Stenius, Henrik, Käsitteet liikkeessä.
Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoriaa. Tampere: Vastapaino.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere:
Vastapaino.

- Pohls, Maritta 2005. Suomen Akatemian historia 2. 1970–1988. Yhteiskunta ja tutkimus. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Puustinen, Mikko 2012. Ohjatusta opetuksesta amatoimiseen tutkimukseen. Aineenopettajien kasvatustieteellisten opintojen akatemoitumiskehitys Helsingin ja Joensuun yliopistoissa 1980–2011. *Kasvatus & Aika* (2) 2012, 21–36.
- Rantala, Jukka, Salminen, Jari, Sääntti, Janne, Kemppinen, Lauri, Nikkola, Tiina, Rautiainen, Matti & Virta, Arja 2013. Luokanopettajakoulutuksen akatemoitumiskehitys 1970-luvulta 2000-luvulle. Teoksessa Rantala, Jukka & Rautiainen, Matti (toim.), *Salonkikelpoiseksi maisterikoulutukseksi. Luokanopettaja- ja opinto-ohjaajakoulutusten akatemoitumiskehitys 1970-luvulta 2010-luvulle*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 61–68.
- Rauste-von Wright, Majjaliisa, von Wright, Johan & Soini, Tiina 2003. *Oppiminen ja koulutus*. Helsinki: WSOY.
- Rautiainen, Matti, Saukkonen, Sakari & Valtonen, Heli 2013. Professorit ja opettajankoulutuksen akatemoituminen Jyväskylässä. Teoksessa Rantala, Jukka & Rautiainen, Matti (toim.), *Salonkikelpoiseksi maisterikoulutukseksi. Luokanopettaja- ja opinto-ohjaajakoulutusten akatemoitumiskehitys 1970-luvulta 2010-luvulle*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 82–103.
- Rinne, Risto 1997. Muotokuvassa kasvatustieteen professori. Teoksessa Kivirauma, Joel & Rinne, Risto (toim.), *Suomalaisen kasvatustieteen historia – lyhyt oppimäärä*. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos, 61–124.
- Rinne, Risto, Jauhiainen, Arto & Plamper, Raakel 2015. Suomalaisen yliopiston itseymmärrys, itsepuolustus ja haasteet 1920-luvulta 2010-luvulle rehtoreiden puheissa. *Kasvatus&Aika* 9(2015):3, 172–209.
- Roos, Barbara & Sarola, Leena 1977. Haja-asutusalueen päivähoidon kehittämisprojekti. Yhteenvetoraportti. Joensuun korkeakoulu, Joensuu.
- Sarjala, Jukka 2003. *Äly ja tunne*. Jukka Sarjalan puheita ja kirjoituksia viideltä vuosikymmeneltä, Kalajoki, Anneli (toim.). Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö.
- Seppo, Simo 2007. Käännekohtia Kari Ruohon taipaleella. Teoksessa Kuorelahti, Matti & Lappalainen, Kristiina (toim.), *Ruohon juurella*. Tutkimuksia ja näkemyksiä. Joensuu: Joensuun yliopisto, 13–38.
- Simola, Hannu 1995. Paljon vartijat. Suomalainen kansanopettaja valtiollisessa kouludiskurssissa 1860-luvulta 1990-luvulle. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Simola, Hannu 1997. Kouluhallituksen varjosta tieteen valoon. Kasvatustiede ja opettajankoulutuksen tieteenalaistuminen. Teoksessa Kivirauma,

- Joel & Rinne, Risto (toim.), Suomalaisen kasvatustieteen historia – lyhyt oppimäärä. Turku: Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos.
- Suomen tiedepolitiikan suuntaviivat 1970-luvulla 1973. Helsinki: Valtion tiedeneuvosto.
- Suutarinen, Sakari 2008. Vapaan koulutuksen tukisäätiö. Koulutuksen, opettajankoulutuksen ja tutkimuksen näkymätön vaikuttaja 1973–1991. Kasvatus ja aika 2 (2), 29–52.
- Säntti, Janne 2007. Pellon pientareelta akateemisiin sfääreihin. Opettajuuden rakentuminen ja muuttuminen sodanjälkeisessä Suomessa opettajien omaelämäkertojen varassa. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Takala, Annika 1978. Koulutustutkimuksen tehtävät ja kohteet. Koulutustutkimuksen kehittämistä tarkastelevan raportin ensimmäinen osa. Joensuu: Joensuun korkeakoulu.
- Takala, Annika 1979. Joensuun korkeakoulun kasvatustieteen tutkimuksen ja opetuksen kehitystaustaa ja tulevaisuudennäkymiä. Teoksessa Saloheimo, Veijo (toim.), Viehkoja tieteen tielle. Joensuun korkeakoulun juhla-kirja. Joensuu: Joensuun korkeakoulu, 23–31.
- Tiitta, Allan 2004. Suomen Akatemian historia 1. 1948–1960. Huippuyksiköitä ja toimikuntia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Valtonen, Heli 2009. Seminaariyhteisö opettajien kouluttajana. Teoksessa Einonen, Piia, Karonen, Petri & Nygård, Toivo (toim.), Jyväskylän yliopiston historia osa 1. Seminaarin ja kasvatustieteellisen korkeakoulun aika 1863–1966. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 19–109.
- Valtonen, Heli & Rautiainen, Matti 2013. Jyväskylän seminaari ja opettajankoulutuksen akatemisoitumisen ensioireet. Teoksessa Rantala, Jukka & Rautiainen, Matti (toim.), Salonkikelpoiseksi maisterikoulutukseksi. Luokanopettaja- ja opinto-ohjaajakoulutusten akatemisoitumiskehitys 1970-luvulta 2010-luvulle. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 17–31.
- Ylijoki, Oili-Helena 1998. Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosiaalisuus. Tampere: Vastapaino.
- Åsvik, Annika 1999. Työ on ilomme palkka surumme. Lastentarhanopettajaliitto 1919–1999. Helsinki: Lastentarhanopettaja liitto LTOL.